

هنرمند و موزان و فرانکفورت

دکتر امیر اشرف آریان پور

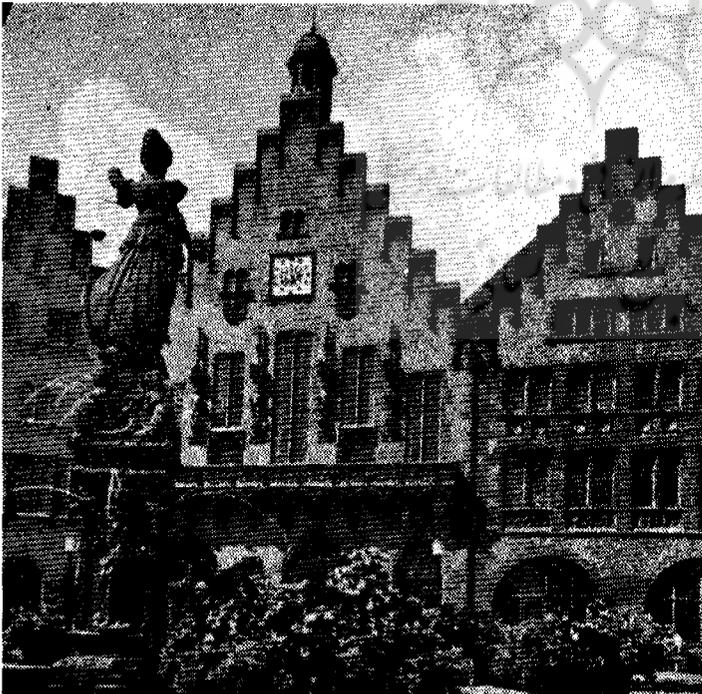
به ۶۶۸ هزار نفر و در سال ۱۹۳۹ به ۵۵۴ هزار نفر رسید. امروز جمعیت این شهر ۶۷۸ هزار نفر است که بیش از یک ششم آن یعنی در حدود ۱۲۰ هزار نفر خارجی هستند و تعداد زنها در حدود سی هزار نفر بیش از مردان است. فرانکفورت از نظر اقتصادی یکی از مهم‌ترین شهرهای اروپاست. در این شهر

متفقین باخاک یکسان شد و دو سال بعد ارتش آمریکا آنجا را اشغال کرد و چیزی نمانده بود که بعنوان پایتخت آلمان غربی انتخاب شود. این شهر در سال ۱۸۷۱، ۹۱ هزار جمعیت داشت. در سال ۱۹۰۰ نفوس آن به دو بیست و هشتاد و هشت هزار نفر افزایش یافت. در سال ۱۹۲۵ جمعیت فرانکفورت

در یکی از روزهای اواخر سال ۷۹۳ میلادی کارل بزرگ (۸۱۴ - ۷۴۲) در شهر ورتسبورگ به کشتی نشست و در محلی پابخشکی نهاد که هوایی دلکش و منظره‌ای زیبا داشت. کارل چنان شیفته این ناحیه شد که دل از یار و دیار کند و تا پائیز سال بعد در آنجا ماند. این آبادی «ویلا فرانکونوفرد» (Villa franconofurd) نام داشت و کارل بزرگ در سندی که در ۲۲ فوریه نوشته شده، از آن نام برده است. باین ترتیب شهر فرانکفورت حد اقل ۱۱۸۲ سال را پشت سر گذاشته است.

این شهر در سال ۱۱۵۲ بصورت یکی از شهرهای درجه اول اروپای مرکزی درآمد، زیرا در آن سال فردریک اول (۱۱۹۰ - ۱۱۲۲) تاج شاهی را در آنجا بر سر نهاد. اولین بار در سال ۱۱۵۷ از فرانکفورت بعنوان «مرکز نمایشگاهها» نامبرده شد. در سده چهاردهم این شهر مرکز نمایشگاههای اروپا شد و در سال ۱۸۹۱ اولین نمایشگاه جهانی الکترونیک در آنجا برگزار گردید.

در سال ۱۸۱۶ فرانکفورت مقر مجلس ملی آلمان شد و پنجاه سال تمام مرکز سیاست کشور آلمان بود. در سال ۱۹۴۳ شهر مزبور در اثر حملات شدید هوایی

بیش از پانصد هزار نفر کار میکنند که در حدود ۲۲۰ هزار نفر آنها هم‌روزه از شهرهای اطراف به فرانکفورت می‌آیند و عصر بشهرهای خود برمی‌گردند.

درفرانکفورت ۴۸ کسولگری و ۳۰ نمایندگی بازرگانی وجود دارد.

این شهر از بسیاری جهات مهم‌ترین شهر آلمان غربی است.

شاید بهتر بود فرانکفورت را شهر گوته می‌نامیدند، زیرا در هر گوشه و کنار این شهر یادگاری از شاعر مشهور آلمانی است. گوته در سال ۱۷۴۹ در فرانکفورت زاده شد و در سال ۱۹۷۴ مراسمی بمناسبت دو بیست و بیست و پنجمین سال تولد او در آلمان و غالب ممالک جهان باشکوه فراوان برگزار گردید. خانه و موزه گوته در سال ۱۹۴۴ بمباران شد ولی بعد از جنگ آنرا دوباره بصورت اول درآوردند. در سال در حدود یکصد و بیست هزار نفر از خانه و موزه گوته دیدن می‌کنند.

دانشگاه فرانکفورت در سال ۱۹۱۴ تأسیس شد. ابتدا آنرا دانشگاه سلطنتی نام نهادند. در سال ۱۹۳۲ بمناسبت صدمین سال درگذشت گوته، دانشگاه فرانکفورت با نام «یوهان ولفگانگ گوته» خوانده شد. این دانشگاه دارای ۱۹ دانشکده، ۹۰۰ استاد و دانشیار و متجاوز از یازده هزار دانشجو است. تاریخ ایجاد کتابخانه دانشگاه به سال ۱۵۲۹ میرسد و فعلاً یک میلیون و سیصد هزار جلد کتاب در آنجا وجود دارد و تعداد قابل توجهی از این کتابها بزبان فارسی است.

یکی از سمینارهای مهم دانشگاه فرانکفورت، سمینار خاورشناسی است. این سمینار در سال ۱۹۱۵ تأسیس شده و هدف از تشکیل آن مطالعه درباره فرهنگ و زبان کشورهای اسلامی و از جمله ایران است. رئیس کرسی خاورشناسی پروفیسور دکتر رودلف زلهایم است که تخصص اصلی او در زمینه زبان و فرهنگ عربی است، اما در مورد ادبیات و فرهنگ ایران نیز صاحب

نظر است و تدریس تاریخ ادبیات ایران بعهد او است.

پروفیسور زلهایم کتابها و مقالات متعددی در زمینه فرهنگ و زبان ایران نوشته و در اغلب سمینارهای خاورشناسی بین‌المللی، سخنرانی کرده و چندین بار بایران دعوت شده است. این استاد دانشمند سهم مهمی در معرفی فرهنگ و هنر ایران به آلمانی‌ها داشته و همیشه آماده راهنمایی کسانی که راجع به فرهنگ ایران تحقیق می‌کنند، بوده است.

تا سال ۱۹۷۱ یک مرکز علمی مستقل و غیر دانشگاهی نیز در زمینه فرهنگ و تاریخ و اقتصاد کشورهای خاورمیانه و خاور نزدیک تحقیق می‌کرد. این مرکز علمی که «انستیتوی شرقی فرانکفورت» نام داشت بریاست پروفیسور دکتر «ویلفرید براندس» فعالیت می‌کرد و در آن زبان‌های مختلفی از جمله زبان فارسی، ارمنی، یونانی، زبان کشورهای بالکان و غیره تدریس می‌شد. در سال ۱۹۷۱ این انستیتو به دانشگاه فرانکفورت ملحق شد و عنوان «سمینار زبان ترکی» را یافت و اینک پروفیسور دکتر براندس رئیس آن است. از مجلات پرارزشی که در زمینه فرهنگ شرق در فرانکفورت انتشار می‌یافت، می‌توان مجله تنبغات آسیائی را نام برد که از سال ۱۹۵۴ تا ۱۹۵۸ در شهر فرانکفورت منتشر می‌شد و از سال ۱۹۵۹ ببعده در شهر ویسبادن بچاپ میرسد.

شهر ویسبادن - که در حدود ۲۵۳ هزار نفر جمعیت دارد - درسی و چند کیلومتری فرانکفورت قرار دارد و گرچه مرکز ایالت «هسن» می‌باشد ولی فرانکفورت بعنوان بزرگترین شهر هسن تأثیر فراوانی در پیشرفت‌های اقتصادی و فرهنگی ویسبادن دارد.

در شهر ویسبادن نشریات باارزشی در زمینه شرق منتشر می‌شود؛ از آن جمله است:

* مجله انجمن آلمانی خاورشناسی

که از مهمترین نشریات خاورشناسی دنیاست و از سال ۱۸۴۷ بطور مرتب در شهر لیپزیک منتشر می‌شد. بعد از جنگ (از سال ۱۹۵۲) این نشریه در شهر ویسبادن منتشر می‌شود. * مجله هنر شرق، که از سال ۱۹۵۰ انتشار می‌یابد.

* مجله ادبیات شرق، که سه ماه یکبار در شهر ویسبادن چاپ می‌شود.

* مجله شرق مسیحی، که از سال ۱۹۱۶ درباره فرهنگ و تمدن جوامع مسیحی شرق منتشر می‌گردد.

* مجله کراتیلوس، که از سال ۱۹۵۶ انتشار می‌یابد و اختصاص به زبانهای قدیمی آریائی دارد.

* نشریه متون ایرانی
* نشریه بررسی‌های ایران‌شناسی.
ناشر بیشتر نشریات ذکر شده، مؤسسه مطبوعاتی «اتوهاراسویچ» است.

فرانکفورت ۱۱ موزه دارد که برخی در نوع خود کم‌نظیر است و از جمله موزه «سنکن برگر» مهم‌ترین موزه علوم طبیعی اروپاست. در سال ۱۹۷۴ در حدود هشتصد هزار نفر از این موزه‌ها دیدن کرده‌اند. برخی از موزه‌های فرانکفورت - و شهرهای اطراف - که آثار هنری ایران در آنها نگهداری می‌شود، بقرار زیر است:

۱ - موزه هنرهای دستی، که در سال ۱۸۷۷ در فرانکفورت تأسیس شد. در این موزه علاوه بر آثار بسیار پرارزش ایرانی - که بیشتر مربوط به سده نهم میلادی ببعده است - آثاری از شیشه، چوب، سرامیک، فلزهای قیمتی، چینی و غیره از کشورهای اروپائی و برخی از کشورهای خاورمیانه و خاور دور نگهداری میشود.

۲ - موزه مردم‌شناسی، که از سال ۱۹۰۴ در فرانکفورت ایجاد شده و در آن آثار مختلف مردم‌شناسی بسیاری از کشورهای جهان جمع‌آوری شده است. در این

موزه آثاری شامل اشیاء برنزی، کارهای دستی، پارچه‌های دست‌باف عشایری و مجموعه‌ای از ظروف لعابی و گلی ایران، دیده میشود.

۳- موزه آثار دوران ماقبل تاریخ و آغاز تاریخ که در سال ۱۹۳۷ در فرانکفورت تأسیس شد. آثار ایرانی این موزه شامل تعدادی از برتزه‌های لرستان متعلق به هزاره‌های دوم و اول پیش از میلاد و مجموعه‌ای از ظروف و سرامیک‌های نواحی شمالی ایران است.

۴- موزه چرم و موزه کفش آلمان (درافن باخ).

شهر افن باخ به فرانکفورت متصل است و در حدود یکصد و بیست هزار نفر جمعیت دارد. موزه چرم و کفش افن باخ در سال ۱۹۱۷ افتتاح شده و مهمترین موزه چرم اروپاست و در آن آثار چرمی کشورهای مختلف از جمله ایران گردآوری شده است. کارهای ایرانی این موزه شامل تعدادی جلد کتاب، غلاف خنجر و شمشیر،

کفش، کمر بند، خورجین، جامه و غیره است که جزو بهترین آثار موزه بشمار میرود.

۵- موزه شهری (در ویسبادن) که در سال ۱۸۲۲ تأسیس شده است و در آن آثار مختلف هنری کشورهای اروپا و آسیا، از جمله ظروف شیشه‌ای و بلورین، اشیاء سرامیک و آثار حجاری و نقاشی، نگهداری میشود.

تنها اثر ایرانی این موزه یک سینه بند چهار گوش جعبه‌ای شکل با آویزه‌ای بشکل قلب است که از طلای ناب با لایه‌های عقیق و کهربا ساخته شده است و متعلق به سده‌های سوم یا چهارم میلادی است. این سینه بند از گوری که متعلق به سال چهارصد میلادی است، در ایالت هسن آلمان کشف شده و - بطوریکه گذشت - در موزه شهری ویسبادن قرار دارد. در پشت سینه بند کلمه اردشیر بخط پهلوی حکاکی شده است (ش ۱).

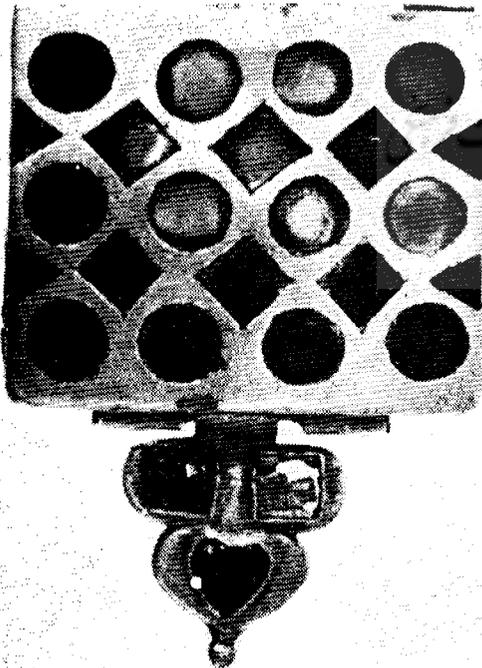
همانطور که میدانیم در سده‌های نهم

و دهم به صنعت شیشه‌سازی توجه زیادی شد و بخصوص در شهرهای نیشابور و افراسیاب (سمرقند) ساختن انواع جام، تنگ و لیوانهای ظریف شیشه‌ای معمول گردید که بیشتر برنگهای آبی و سبز یا زرد و قرمز بود. نمونه آن کوزه‌ای دسته‌دار است از شیشه زرد رنگ که خطوط تزئینی آن تراشکاری شده است.

این کوزه - که از نیشابور است - پایه‌ای بسیار کوتاه دارد که روی آن برجسته‌ترین قسمت کوزه قرار گرفته است و بتدریج تا گردن کوزه از قطر آن کاسته میشود. دهانه کوزه برجسته و شبیه منقار است که بلافاصله به دسته کوزه که تقریباً دو سوم کوزه را احاطه کرده، منتهی میشود. بالای دستگیره یک خار کوچک قرار دارد که برای محکم گرفتن دسته کوزه تعبیه شده است. در قسمت‌های مختلف کوزه نقوش تزئینی برجسته بچشم میخورد (ش ۲).

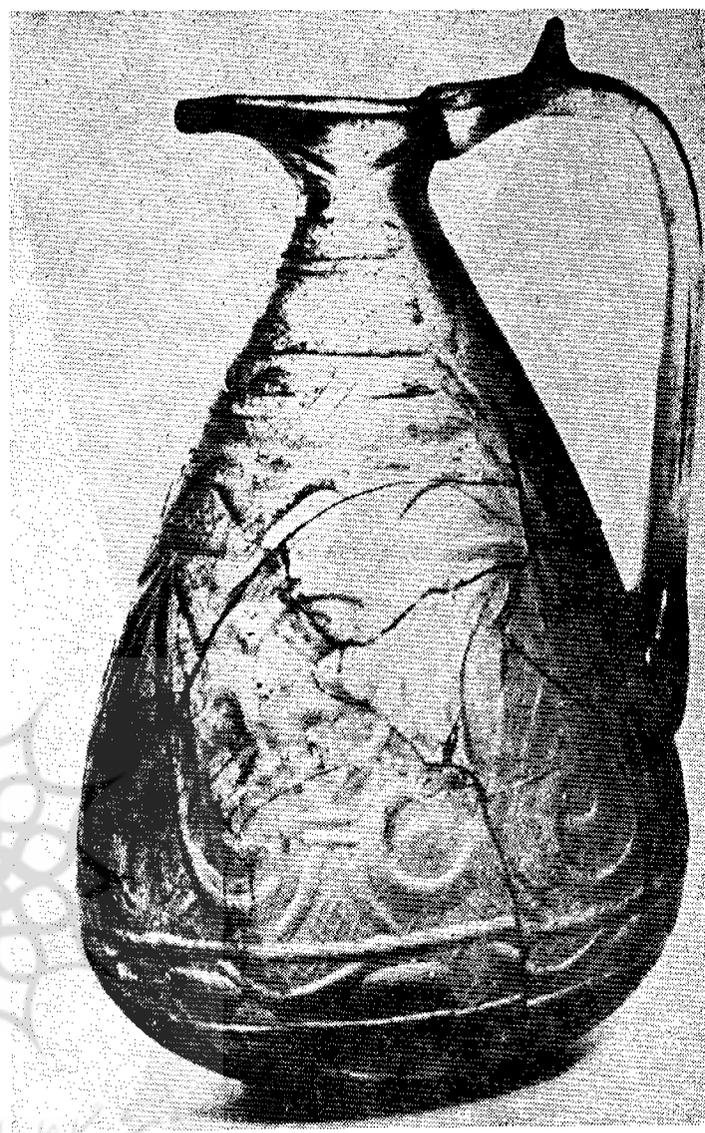
نمونه دیگر یک تنگ با نقش‌های

شکل ۱ - سینه بند چهار گوش جعبه‌ای شکل با آویزه‌ای بشکل قلب. از طلای ناب با لایه‌های عقیق و کهربا، سده ۴-۳ میلادی (هنر ساسانی)، موزه هنرهای دستی (فرانکفورت)، ارتفاع ۷٫۶ سانتیمتر

شکل ۳ - تنگ با نقش‌های دایره‌ای شکل. از شیشه قطور آبی مایل به خاکستری، با خطوط تزیینی تراشکاری شده، ایران، سده ۱۰ میلادی، موزه هنرهای دستی، ارتفاع ۱۷ سانتیمتر

شکل ۲ - کوزه دسته‌دار. از شیشه زرد رنگ، با خطوط تزیینی تراشکاری شده، نیشابور، سده ۱۰ - ۹ میلادی، موزه هنرهای دستی، ارتفاع ۱۳٫۵ سانتیمتر

روی آنها نقش می‌گردید و با تصویر جانوران و پرندگان افسانه‌ای زینت بخش آنها می‌شد. از آن جمله است کاسه با تصویر پرنده که جنس آن از گل سرخ رنگ است و روی روکش سفیدی، بارتنگ سیاه نقاشی شده است. این کاسه توگرد، پایه‌ای کوتاه

بلند و مخروطی شکل تنگ دو ردیف مستطیل دیده می‌شود. قسمت دهانه تنگ بشکل يك بشقاب لب‌تخت شش گوش است (ش ۳).

سفال‌های اسلامی تاسده دهم میلادی بصورتی ساده و با تزییناتی زیبا تهیه می‌شد و غالباً اشعار یا نوشته‌هایی بفارسی یا عربی

دایره‌ای شکل است از شیشه قطور آبی مایل به خاکستری که خطوط تزیینی آن تراشکاری شده است. پایه این تنگ کمی صدمه دیده و بالای آن و روی دیوار برجسته تنگ، سه ردیف نقش‌های دایره‌ای شکل بچشم می‌خورد. بالای دایره‌ها دو خط موازی هم نقش شده است. روی گردن

دارد و لبه آن بصورت دنداندار نقاشی شده است. در داخل ظرف پرنده‌ای نقش شده که هر یک از بالهایش بشکل نیمی از یک درخت نخل است. اطراف پرنده نقطه‌چین شده است (ش ۴).

نمونه دیگر کاسه‌ای با تصویر پرنده و نوشته است از گل سرخ رنگ که برنگهای سرخ، سیاه، سفید و لعابی سبز، روی روکش سفید نقاشی شده است. در داخل این کاسه یک پرنده با بالهای از هم گشاده دیده میشود که روی بالهایش نوشته‌های تزیینی قرار دارد؛ در زیر پای پرنده نیز نوشته‌ای برنگ سبز به چشم میخورد. روی بدن پرنده و لبه ظرف باشیوه‌ای بدیع تزیین یافته است. قسمت خارجی ظرف لعاب ندارد (ش ۵).

از مهم‌ترین مرکز سفال‌سازی این دوره می‌توان شهرهای افراسیاب و نیشابور را نام برد.

در سده‌های ۹ و ۱۰ میلادی در افراسیاب سفال‌ها را غالباً برنگهای سرخ و سیاه روی زمینه سفید می‌ساختند. در این آثار بیشتر حیوانات زیبا، گل‌ها، پرندگان و یا کتیبه‌هایی با کلمات دعا و بیخط کوفی نقش شده است. نمونه آن، کاسه‌ای با تصویر پرنده و نوشته است از گل سرخ رنگ برزمینه عاجی. نقاشی آن برنگ قهوه‌ای تیره است که در زیر نقاشی بیرنگ نقش شده است.

بالا: شکل ۴ - کاسه با تصویر پرنده. از گل سرخ رنگ، نقاشی سیاه روی روکش سفید، در زیر لعابی سبزشن، شمال ایران، سده ۱۰ میلادی، موزه هنرهای دستی، قطر ۴۰ سانتیمتر

پائین: شکل ۵ - کاسه با تصویر پرنده و نوشته. از گل سرخ رنگ، نقاشی برنگهای سرخ، سیاه، سفید و لعابی سبز، روی روکش سفید، در زیر لعابی بیرنگ، آمل، سده ۱۰ میلادی، موزه هنرهای دستی، قطر ۲۸ سانتیمتر

راست بالا : شکل ۶ - کاسه باتصویر پرنده و نوشته . از گیل سرخ ، نقاشی برنگ قهوهای تیره در زیر لعابی بیرنگ ، افراسیاب (سمرقند) ، سده ۱۰ میلادی ، موزه هنرهای دستی ، قطر ۲۴ سانتیمتر ، بلندی ۷٫۳ سانتیمتر

چپ بالا : شکل ۷ - ظرف بزرگ با گل و نوشته . از گیل ، روی زمینه عاجی رنگ ، نقاشی برنگ قهوهای مایل بسرخ ، افراسیاب یا نیشابور ، سده ۱۰ میلادی ، موزه هنرهای دستی ، قطر ۳۷٫۵ سانتیمتر ، بلندی ۱۲٫۵ سانتیمتر

پائین : شکل ۸ - کاسه لعابی باتصویر پرنده و نوشته . از گیل سرخ رنگ ، دارای روکش لعابی سفید ، نقاشی برنگ سیاه ، در زیر لعاب بیرنگ شفاف ، نیشابور ، سده ۱۱ - ۱۰ میلادی ، موزه هنرهای دستی ، قطر ۲۴ سانتیمتر

شکل ۹ - کاسه توگرد با تصویر يك انسان. از گیل سرخ رنگ، دارای روکش لعابی سفید، نقاشی برنگ زرد روشن مایل بسبز و شفاف، ایران، سده ۱۳ - ۱۲ میلادی، موزه هنرهای دستی، قطر ۱۶٫۵ سانتیمتر

شده است. در دیوار داخلی ظرف دوردیف نوشته عربی بچشم میخورد. دیوار بیرونی کاسه را نقوش دایره ماندی فرا گرفته است. پایه کاسه بدون لعاب است. (ش ۱۰).

دیگر از آثار جالب ایرانی در موزه هنرهای دستی فرانکفورت مجسمه يك زن ایستاده است که روی آن برنگ سیاه و سرخ نقاشی شده است. دستهای این زن در ناحیه سینه بر روی هم وصل شده و از قسمت برجسته ای که روی پاهایش را گرفته می توان پی برد که این مجسمه جزئی از يك ظرف بزرگتر بوده است. کلاه زن تزئین قابل توجهی دارد (ش ۱۱).

ظرفهای فلزی معمولاً ساده و محکم بود و آنرا با اشکال مختلف می ساختند

نشسته بچشم میخورد که اطراف او را پیچک های پر شاخ و برگ نخل مانند فرا گرفته است. دورادور تصویر چند دایره نقش کرده اند و در دایره بزرگتر که به حاشیه ظرف نزدیک است پیچک هایی که بی شباهت به درخت نخل نیست، دیده میشود. (ش ۹).

نمونه دیگر کاسه لعابی چینی با جمله های دعا بزبان عربی است. جنس این ظرف از گیل هم رنگ شن است و زیر لعابی سفید و مات برنگ مس و طلا نقاشی شده است.

پایه این کاسه مخروطی شکل و بلند است و در نه آن نقوش هندسی شش گوش دیده میشود که بوسیله سه گوشه هایی سیاه رنگ که نقوش مارپیچ سفید دارد، احاطه

بیشتر قسمت های این کاسه ساده است و فقط در بالا و پایین آن نوشته هایی دیده می شود؛ در وسط کاسه نیز پرنده ای بال و پر گشوده و گوئی در حال پرواز است (ش ۶).

نمونه دیگر ظرف بزرگی با گل و نوشته از جنس گل است که روی آن برنگ قهوه ای مایل به سرخ بر زمینه ای عاجی رنگ نقاشی شده است. در سه طرف ظرف نوشته هایی بچشم میخورد و در طرف دیگر گلی - که بی شباهت بسریک ملخ نیست - دیده میشود. بقیه ظرف خالی از نقش و نگار است (ش ۷).

سفال های نیشابور از نظر قدرت تزئین و رنگ آمیزی و استفاده از رنگهای سیاه و سرخ بر زمینه سفید شهرت دارد. از آن جمله است کاسه لعابی با تصویر پرنده و نوشته. جنس این کاسه از گیل سرخ رنگ است و روکش لعابی سفید دارد نقاشی آن برنگ سیاه است و در زیر لعاب بیرنگ شفاف نقش شده است.

این کاسه توگرد دارای پایه لب تخت است. در داخل کاسه يك پرنده بزرگ دیده میشود که پر دم او بصورت پیچکی پر شاخ و برگ در آمده است. روی بدن پرنده نوشته هایی بازبورهای تزئینی بچشم میخورد. لبه ظرف روکش لعابی سفید رنگ دارد (ش ۸).

در سده دوازدهم سفال های مینائی ساخته میشود. در این نوع سفال از نقوش برجسته استفاده میکردند. در این دوره مرکز سفال سازی از افراسیاب و نیشابور به شهرهای دیگر، از جمله کاشان و ساوه و گرگان و تبریز انتقال یافته بود. نمونه این نوع سفال، کاسه توگرد با تصویر يك انسان است از گیل سرخ رنگ که روکش لعابی سفید دارد و برنگ زرد روشن مایل بسبز و شفاف است.

پایه این کاسه کوتاه، ولی تزئین داخلی آن برجسته است و رنگ قسمت های برجسته نسبت به عمق تراشها روشن تر بنظر میرسد. در داخل کاسه تصویر يك انسان

شکل ۱۰ - کاسه لعابی چینی با جمله‌های دعا بزبان عربی. از گیل بزرگ شن، درزیر لعابی سفید مات، نقاشی برنگ مس و طلا، گرگان، سده ۱۳ میلادی، موزه هنرهای دستی، قطر ۱۹٫۷ سانتیمتر

جلد قهوه‌ای رنگ است. (ش ۱۴)
دیگر از آثار جالب ایرانی در موزه
هنرهای دستی فرانکفورت یک چاقوی
پاکت بازکن با پیچک‌های تزئینی و گل
و نوشته است که جنس آن از فولاد مطالاست
و در سده هفدهم ساخته شده است.
در پشت و روی تیغه چاقو نوشته‌ای بزبان
فارسی و بخط نستعلیق دیده میشود. اطراف
نوشته با پیچک‌های تزئینی و گل آراسته
شده و دور تیغه چاقو نقوش یکنواخت
فراوانی بچشم میخورد که بی‌شابهت به سگی
در حال دویدن نیست. جلد چاقو احتمالاً
بسک هندی ساخته شده است. (ش ۱۵)
از سده پانزدهم ظروف چینی مورد
تقلید سفال‌سازان ایران، مخصوصاً سفال

خود معمولاً یک نشان بیضی شکل با
آویزه‌های خرد، و در گوشه‌ها تحشیه‌های
ظریف داشت؛ در حاشیه‌های آنها نیز گاهی
کتیبه‌ها و زمانی کارتوش‌های طولانی
بتناوب با گلها دیده میشود.
نمونه آن جلد چرمی کتاب از چرم
بز فشرده است که بر روی مقوا کشیده شده
است. زمینه جلد قهوه‌ای رنگ است
و روی آن حاشیه‌های اسلیمی از مفتول‌های
چرمی دیده میشود که طلاکاری شده است.
(ش ۱۳).

نمونه دیگر جلد قرآن چرمی مطالاست
از چرم بز بر روی مقوا با نقش‌های تزیینی که
برنگ‌های سبز و آبی رسم شده و در میان
آنها نوارهای ابری بچشم میخورد. زمینه

و رویش را حکاکی می‌کردند. نمونه آن
هاون مفرغی است که ریخته‌گری و کنده-
کاری شده و بر روی پایه مخروطی شکل
هشت‌گوشی قرار دارد و دارای دو دسته
کوچک بشکل سر حیوان است که بهر کدام
یک حلقه برتزی بزرگ وصل شده است.
روی جدار خارجی هشت‌گانه هاون،
هشت نقش برجسته بشکل «قطره» دیده
می‌شود. داخل هاون گرد است و بر روی
دهانه و پایه آن نوشته‌هایی بچشم میخورد.
(ش ۱۲).

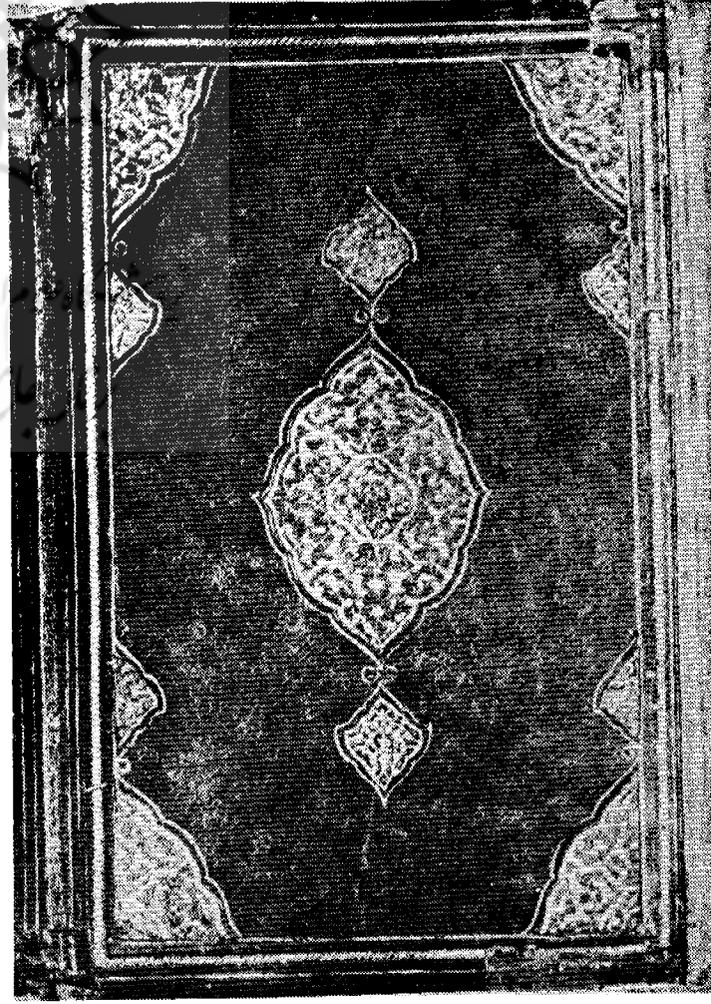
از سده شانزدهم به مینیاتورسازی
توجه زیادی شد و همزمان با توسعه مینیاتور،
صحافی نیز تحول پیدا کرد. جلد‌ها - که
غالباً از چرم تهیه می‌شد - در میان سطح

شکل ۱۱ - مجسمه يك زن ايستاده - با نقاشی برنگ سیاه و سرخ ، ایران ، سده ۱۳ میلادی ، موزه هنرهای دستی ، بلندی ۱۶ سانتیمتر

بالا (شکل ۱۲) : هاون . از مغرب ، ریخته‌گری و کنده‌کاری شده ، ایران ، سده ۱۳ میلادی ، موزه هنرهای دستی ، قطر ۱۸ سانتیمتر ، بلندی ۱۳ سانتیمتر . راست (شکل ۱۳) : جلد چرمی کتاب . چرم بز فشرده که بر روی مقوا کشیده شده است ، با حاشیه‌های اسلیمی روی زمینه قهوه‌ای چرمی و مفتولهای چرمی طلاکاری شده ، هرات ، سده ۱۶ میلادی ، موزه چرم آلمان (افن باخ) ، ۴۵×۱۸ سانتیمتر . چپ (شکل ۱۴) : جلد قرآن چرمی مطلا با نقش‌های ترنجی برنگ‌های سبز و آبی و نوارهای ابری که در میانه آنها رسم شده ، چرم بز بر روی مقوا ، روی زمینه قهوه‌ای رنگ ، ایران ، سده ۱۷ میلادی ، موزه چرم آلمان ، ۳۱×۳۱ سانتیمتر

سازان کرمان قرار گرفت و این روش تا سده هفدهم همچنان ادامه یافت .

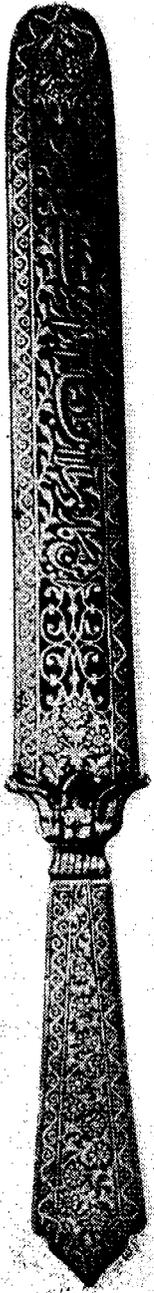
نمونه آن بشقاب لب تخت گل‌بته دار و ساقه بلند ، از گل چینی است . رنگ این ظرف خاکستری روشن است و روی آن لعاب بیرنگ درخشان دیده میشود . دیوار این ظرف راه راه است و لبه آن کمی خمیدگی دارد . نقش ته ظرف يك بته پرشکوفه است که تمام قسمت میانی را فرا گرفته است . درحاشیه بشقاب دو ردیف پیچک پرشاخ و برگ بچشم میخورد . يك روکش لعابی سفید نقش وسط و حاشیه بشقاب را پوشانیده است . (ش ۱۶) .

نمونه دیگر يك تنگ با نقوش تزیینی از گل خاکستری روشن است . نقاشی این تنگ ، سیاه رنگ است و زمینه زیر روکش برنگ آبی است .

این تنگ گردنی کوتاه و سرپوشی ازمس دارد که نقره کاری شده است . در يك طرف آن مردی بیک غزال تیر میزند . در طرف دیگر خدمتکاری ایستاده و گوزن کشته‌ای را بر روی شانه خود حمل میکند ؛ پهلوی او زنی دوزانو نشسته و جام شراب بدست دارد . سرتاسر تنگ با پیچک‌ها و شاخ و برگهای زیبا پوشیده شده است که در میان آنها پرندگان در پروازند . اینجا و آنجا ابرهای چینی بچشم میخورند . (ش ۱۷) .

ظرف دیگر يك کاسه توگرد با پنج پرنده در باغ است . جنس لعاب آن سفید و روکشی شفاف دارد ؛ نقاشی آن نیز برنگ آبی لاجوردی است .

پایه این کاسه کوتاه است و نقش کف آن باغی پر از گل و شکوفه را نشان میدهد که بوسیله دو جوی آب بچهار قسمت تقسیم شده است . در روی آب پنج پرنده آبی شنا میکنند ؛ سطح آب را نیز گل‌ها و ریاحین پوشانده‌اند . در دو دور ظرف ، سه گوشه‌های متعددی قرار دارد که بته‌های گل در آنها بچشم میخورد . (ش ۱۸) .

شکل ۱۵ - چاقوی پاکت بازکن با پیچک‌های تزیینی و گل نوشته . از فولاد مطلا ، ایران ، سده ۱۷ میلادی ، موزه هنرهای دستی ، طول ۳۶٫۸ سانتیمتر

شکل ۱۶ - بشقاب لب تخت گل و بوته دار با ساقه بلند. از گیل چینی، رنگ خاکستری روشن، روی آن لعاب بیرنگ شفاف، تقلیدی از سفال چینی (سیلادن)، کرمان، اواسط سده ۱۷ میلادی، موزه هنرهای دستی، قطر ۲۵ سانتیمتر

رتال جامع علوم انسانی

است. در داخل ظرف سواری نیزه بدست دیده میشود که به غزالی حمله ور شده است؛ پیاده‌ای نیز باتیر و کمان غزال دیگری را نشانه گرفته است. دور ظرف گل‌های آرایشی چهارپر بچشم میخورد و در اطراف آنها یک پرند و یک خرگوش دیده می‌شوند. (ش ۲۰).

بهلوی او نیز یک تنگ بزرگ بچشم میخورد. دو مرغ در بالای سر مرد در حال پروازند. (ش ۱۹).

دیگر از آثار ایرانی موزه هنرهای دستی بشقاب لب تخت با سوار شکارچی است که رنگ خاکستری و روکش کم رنگ شفاف دارد و نقاشی آن برنگ آبی لاجوردی و سیاه است.

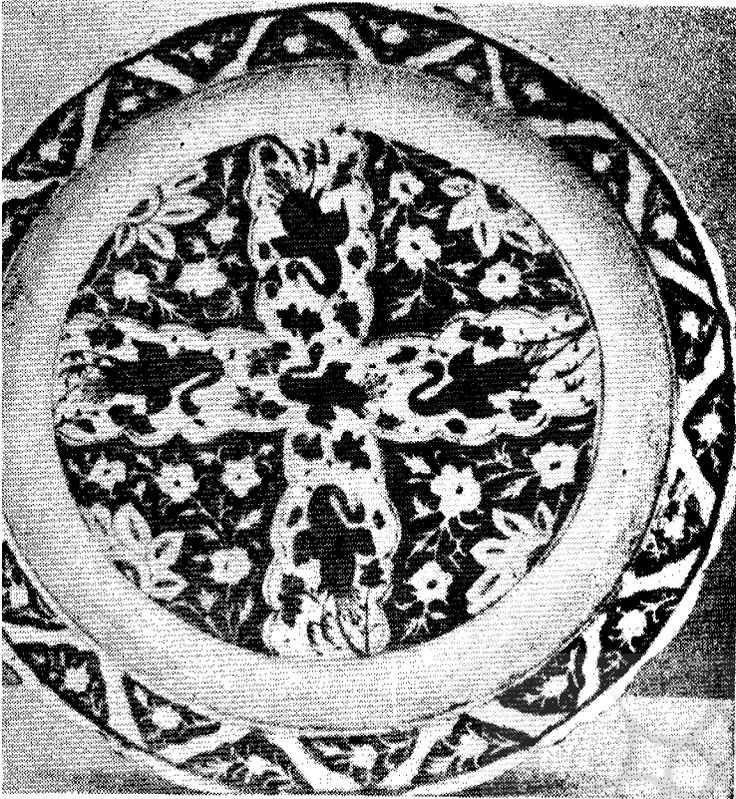
پایه این بشقاب نیز گرد و کوتاه

نمونه بعدی بشقاب لب تختی است با نقش شخصی که هاله‌ای دور سر دارد. رنگ ظرف سفید و روکش آن بی‌رنگ و شفاف است. نقش‌ها را آبی لاجوردی کرده‌اند.

پایه بشقاب کوتاه است و در داخل آن منظره باغی روپائی دیده میشود که مملو از گل و سبزه است. در یک طرف شخصی نشسته و قدح بزرگی در دست دارد؛

شرح عکس صفحه مقابل :
 شکل ۱۷- تنگ بانقوش تزیینی. از گیل خاکستری
 روشن، نقاشی برنگ سیاه ، زمینه زیرروکش
 برنگ آبی ، ایران ، سده ۱۷ میلادی ، موزه
 هنرهای دستی ، قطر ۳۳٫۵ سانتیمتر

چپ بالا (شکل ۱۸) : کاسه توگرد با پنج پرند
 در باغ . ظرف لعابی با روکش شفاف ، نقاشی
 برنگ آبی لاجوردی ، شمال غربی ایران ، سده
 ۱۶۰۰ میلادی ، موزه هنرهای دستی ، قطر
 ۳۳٫۸ سانتیمتر

راست پائین (شکل ۱۹) : بشقاب لب تخت با
 نقش شخصی که هاله‌ای دور سر دارد . برنگ
 سفید ، با روکش بی‌رنگ شفاف ، نقاشی برنگ
 آبی لاجوردی ، یزد یا مشهد، سده ۱۷ میلادی ،
 موزه هنرهای دستی ، قطر ۱۶٫۸ سانتیمتر
 چپ پائین (شکل ۲۰) : بشقاب لب تخت با سوار
 شکارچی . برنگ خاکستری ، با روکش کم‌رنگ
 شفاف ، نقاشی برنگ آبی لاجوردی و سیاه ،
 شمال غربی ایران ، سده ۱۸ میلادی ، موزه
 هنرهای دستی ، قطر ۲۹٫۲ سانتیمتر

